

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Auctarium. Sive Additiones Ad Viri Clarissimi Henr. Zoesii
J.V.D. Universum Jus Canonicum**

Geismar, Justus Moritz von

Coloniæ Agrippinæ, 1691

Ad Librum Primum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62259](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62259)

COMMENTARIUS

CLARISSIMI VIRI

HENRICI ZOESII,

J. U. D. ET IN ACADEMIA LOVANIENSI AN-
TECESSORIS GELEBERRIMI. IN JUS CANO-
NICUM UNIVERSUM, sive ad Decretales Episto-
las Gregorii IX. P. M.

Novissime variis Additionibus, quae ad perfectiunem operis vel maxime desiderabantur, ex diversis Juris Canonici Interpretibus illustratus, nec non à mendis, quibus haectenus scatebat, accuratè repurgatus.

AD Num. 7. Praefationis, post verba: *Qui claruit circa Annum C. I. L. XXXVIII.* addatur: ceterum, decretum, quod aliàs inscribitur concordia discordantium Canonum, eò quòd Gratianus Canonum inter se apparentem contrarietatem tollere, & in consonantiam redigere intenderit, in partes tres speciales dividitur. Pars prima

centum distinctiones & unã continet. In primis viginti tractatur de principiis & dignitate Juris Ecclesiastici. A vigesima prima, usque ad nonagesimam tertiam agitur de Cleri origine, Officiis & moribus. A nonagesima tertia usque ad finem hujus partis tractat Gratianus de Principatu Pontificis. Altera pars divisa est in triginta sex causas, & hæc subdivisæ sunt in Questiones & Capita. In his tractat Gratianus de Generibus Judiciorum Ec-
A d:

clesiasticorum, nisi, quod in causa trigesima tertia, Quæstione tertiâ immiscetur Tractatus de Penitentia in septem Distinctiones divisus.

Pars tertia continet Tractatum de Consecratione, qui iterum in quinque Distinctiones divisus, & in prima quidem agitur de Consecratione Ecclesiarum, & Missarum celebratione, in secunda de Sacramento Eucharistiæ, in tertia de observatione Festorum & Cæremoniarum Ecclesiasticarum, in quarta de Sacramento Baptismi, & tandem in quinta de Sacramento Confirmationis & jejuniis Ecclesiæ tractatur. Præter hæc in Decreto reperiuntur quædam inscriptiones sub nomine PALEÆ, quod videtur denotare Additiones aliquas, quæ factæ sunt ad Collectionem primam Gratiani, sive ab ipso Gratiano, sive ab alio factæ sint.

Ad Num. 9. in §. dixi. ad verba finalia: *Non est eo sensu introducta.* addatur. Concilium, quod Græcè vocatur Synodus, duplex est, aliud Ecclesiasticum & aliud sæculare. Ecclesiasticum, quod aliter vocatur de sceptro curvo, iterum duplex est, aliud Universale, & aliud Particulare seu Locale. Ecclesiasticum universale est, quod à Pontifice, vel ejus Legato constituitur, convocatis omnibus ex toto orbe Christiano Episcopis. Glossa in Can. generali Dist. 17. ubi convocatio omnium Episcoporum requiritur ad hoc, ut sit Concilium Universale, licet personalis comparitio necessaria non sit. Bellarmin. lib. 1. Controversiarum de Conciliis cap. 15.

Concilia universalia præcipua, & quæ ab Ecclesia Catholica tanquam

quatuor Evangelia recepta sunt, antè probat Justinianus in *Novell. 131. cap. 1. & in l. 4. & 7. §. sequentes Cod. de summa Trinitate.* Recensentur quatuor. Primum est Concilium Nicænum, in quodammodo fuit Arrius, qui docuit Christum esse absolute inæqualem Patri. Secundum Concilium Universale fuit Constantinopolitanum, in quodammodo fuit Macedonius, qui docebat Spiritum Sanctum esse servum Patris & Filii. Tertium Concilium est Ephesinum, in quo damnatus fuit Nestorius, qui assererat duas personas in Christo. Quartum Concilium Oecumenicum, fuit Chalcedonense, in quo damnatus fuit Eutiches, qui Verbi DEI & Carnis unam naturam esse pronuntiavit. *Can. 1. Distinct. 15.* in quam hæresin Imperator Justinianus circa Annum Christi 563. Imperii sui 37. lapsus fuisse dicitur. Aegidius Perinus in vita. Sunt & adhuc alia post hæc quatuor, habita Universalia Concilia, quæ si modo nitantur Confirmatione & Autoritate Summi Pontificis, suam habent auctoritatem obligandi. *Can. Sancta 3. Distinct. 15.* alioquin, si auctoritate Pontificis careant, nomen Conciliorum non merentur, sed potius Conciliabula appellantur *Can. 1. 2. & 5. Distinct. 17.* & tanquam Conventicula improbantur.

Particulare Concilium est, ad quod omnes Episcopi ex Orbe Christiano non convocantur, & est vel Nationale, quo tota aliqua Natio convocatur, & id ipsum Patriarcha vel Primas cum Archi-Episcopis & Episcopis unius Nationis, vel plurium Provinciarum celebrat. Talia sunt Concilia Tolera-
na &

na & Africana. *Turrorem. 3. de summa Ecclesie cap. 3.* ad sui valorem tamen, ut omnes obliget, à Summo Pontifice approbandum est.

Provinciale Concilium est, quod Archi-Episcopus sive Metropolitanus celebrat cum suis Suffraganeis Episcopis, Abbatibus, aliisque Clericis suæ Provinciæ, & olim quidem bis vel saltem semel singulis annis. *Can. quoniam 8. Disti. 8. 18. & cap. 25. infra de Accusationib.* Concilium tamen Tridentinum in *Sess. 24. cap. 2. de Reformat.* jubet, ut quotibet saltem triennio per Metropolitanum, vel eo impedito, per Episcopum Antiquiorem Concilium Provinciale convocetur, cui etiam omnes Episcopi & Abbates in Provincia commorantes, quibus id de Jure competit, vel etiam consuetudine ita receptum est, sub certis pœnis interesse jubentur.

Quæres: an Canones Apostolorum vim obligandi habeant? Ubi prius observa Apogryphum, & hæreticum librum esse distincta, nam apogryphus dicitur, cujus Auctor ignoratur, ut possit esse liber Apogryphus & tamen Canonicus, uti Sapientia Salomonis, & Historia Jobi. *Trid. Sess. 4.* Item dicuntur Apogryphi, qui sunt extra Canonem. *Trid. d. Sess. 4.* Item illi, qui non probantur ab Ecclesia, ut legantur publicè, sicut è contra dicuntur Agiographi, qui leguntur publicè: Canonici dicuntur, qui ab Ecclesia definiti sunt habere autoritatem Canonicam ad ea, quæ sunt fidei irrefragabiliter probandæ. Jam ad quæstionem responderetur aliquos esse Apogryphos, non tamen hæreticos, uti habet *Can. 1. dist.*

16. Quia hoc verbum ex ignorantia linguæ Græcæ irrepsisse dicit Covarruvia, & alii.

Observe I. In laudem Juris Canonici, quòd protestantes Lutheri & Calvinii doctrinam amplexi, Jus Canonicum non abdicarent, sed eo in causis suis decidendis etiamnum utantur. *Matth. Stephani. de Jurisdic. lib. 3. p. 3. in præfat. & Disp. 1. vol. 1.*

Observe II. Librum sextum Decretalium Galli non receperunt, sive ob graves inimicitias inter Bonifacium VIII. Auctorem, & Philippum Pulchrum Regem suum, sive ob id, quod multa jura Regni & Ecclesiæ Gallicanæ imminueret. *Art. Duck. lib. 1. c. 7. n. 15. obs.*

Observe III. Primi & primarii Interpretes juris Canonici sunt 1. Hostiensis. 2. Joannes Andreas. 3. Butrius, 4. Anchoranus. 5. Zirabella. 6. Abbas Pannonitanus. 7. Arctinus. 8. Felinus. 9. Archidiaconus. 10. Geminianus.

AD TITULUM I.

Ad finem hujus Tituli addo: Ceterum tres personæ unius essentia vocantur Trinitas non Triplicitas, quia hæc nomen significat proportionem inæqualitatis, quæ in illis non datur. Prima autem Persona dicitur Pater, & non Genitor, quia hoc nomine imperfectam generationem in fieri tantum dicit. Secunda Persona dicitur filius, qui per generationem & actionem intellectus procedit. Tertia Persona dicitur Spiritus Sanctus, qui per amorem & actionem voluntatis procedit. Ratio harum Personarum

Personarum est perfectio, consistens in fecunditate & communicatione sui ad intra, Pater & filius possunt dici quidem duo spirantes, non tamen spiratores, quia illud suppositorum, hoc verò spirationum dualitatem significat, cum tamen una tantum sit in utroque. Ita *D. Thom. 1. p. 9. 31. art. 1. ad. 1. 2. 3. & 4.*

AD TITULUM, II.

Ad finem Numeri primi adde: Propriè dogma est constitutio Ecclesiastica, quæ ad fidem, mandatum autem quæ ad disciplinam; interdictum, quæ ad correctionem malorum pertinet. Alia sanctio, quæ poenam capitalem irrogat, si propriè sumatur. L. sanctio de poena. Alia Canon, quæ in Conciliis promulgatur. Alia Decretum hic, quam Papa non consultus cum consensu Cardinalium tulit. Alia decretalis Epistola, quam Pontifex consultus rescribit. Motus proprius idem, quod edictum. Præceptum idem, quod mandatum. Pragmatica autem Sanctio, quam Imperator cum consilio procerum statuit.

Ad Num. II. Observa, quòd potestas spiritualis immediatè à Deo sit, temporalis autem tantum mediatè, unde Cardinales Jurisdictionem Papæ non conferunt, sicut populus Principi, sed personam tantum designant, cui à Deo vi promissionis à Christo factæ Jurisdictio confertur. *Probatur ex cap. Novis. X. de Judic. Laym. lib. 1. tract. 4. c. 6. § 1.*

Ad Num. 23. ad finem adde: Obiicit: *Matth. 18. & Joan. 21.* Dicitur est omnibus Apostolis, quodcunque liga-

veritis super terram &c. Item sicut me m sit Pater, ita & ego mitto vos, atqui à Patre immediatè est missus Christus, ergo etiam Episcopi omnes immediatè à Christo acceperunt suam potestatem, consequenter non habent illam jure humano, sed potius jure Divino. Respondeo, imprimis Sanctum Petrum fuisse Caput Apostolorum, & ipsi etiam soli specificè à Christo dictum esse: quidquid ligaveris super terram &c. Adeoque Petrum tanquam Caput aliquid speciale tamen habuisse præ cæteris. Respondeo secundo & melius, quòd S. Petrus acceperit à Christo potestatem realem sedi coherentem, reliqui autem Apostoli acceperint personalem personæ eorum coherentem. Vel etiam tertio dici potest, licet cæteri Apostoli S. Petro dicantur pares, id tantum iareligendum est, quoad consecrationem, non autem quoad jurisdictionem.

Ad Num. 36. ad finem adde: Aliàs autem Laici super Ecclesiis & personis Ecclesiasticis nulla est attributa facultas, quibus obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi. *d. Cap. Ecclesia h. tit.* in tantum, ut si quid à laica potestate motu proprio directè simile quid statutum fuerit, quod Ecclesiarum etiam commodum concernit, & favorem, nullius firmitatis existat, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum.

AD TITULUM III.

De Rescriptis.

Ad Num. 5. ad finem adde: Rescriptum contra jus vel est destructivum,

vum, & tunc est contra Legem divi-
nam vel naturalem, & non valet, vel
est modificativum, uti quos Deus con-
juxit, homo non sepatet, quod Ecclē-
sia interpretatur de matrimonio Con-
summato; & tale valet, vel est declara-
tivum ut in ore dum stat omne ver-
bum, non excluduntur plures, negan-
tur tamen pauciores; vel est provisi-
vum uti in exemptione decimarum &
illa rescripta tenent; vel etiam Rescrip-
tum est contra jus humanum, idque
vel publicum, vel privatum, de quibus
vide plura apud Hostiensē ad hunc
titulum, qui hanc materiam fusē per-
tractat:

ADHUC EST TITULUS II.

De Rescriptis.

AD Num. 13. post illa verba: *igno-
ratum habuisse*, adde: Objicies
infra num. 29. ubi dicitur Rescriptum
nihil operaturum si cognita veritate
non fuisse rescriptus, secus si nihilomi-
nus petitioni annuisset, ergo male
dicitur, licet Pontifex fuisset dispen-
satus, non sufficere. Respondetur
primò, quod prior num. 13. loquatur
de vitio substantiali personæ impetran-
tis rescriptum, quod ipsam personam
afficit, eamque omni favore indignam
reddit, posterior verò numerus 29.
tantum de vitio causæ allegatæ, quod
minus est quam primum. Respondetur
secundò, rescriptum tale, de quo
in num. 29. tantum valere secundum
formam juris communis, in num. au-
tem 13. semper esset contra formam
juris communis, ergo ibi valere nullo
modo potest.

Ad Num. 19. ad fin. adde. In sum-
ma regula est, prior tempore est po-
rior, unde si duo impetrent rescripta,
prius impetrans præfertur secundo,
licet secundus suas literas prius præsen-
tavit, & receptus sit in fratrem, modò
ei nudum sit collatum beneficium.
Hæc enim valdè differunt, ut patet ex
Gloss. ad c. 12. in 6. Unde si secundo esset
collatum, puto eum præferri. Quòd si
autem Pontifex mihi prius conferat &
postea conferatur alteri, & is installa-
tur, tunc ego præferor, quia collatio
Pontificis mihi statim jus in re dat, & in
dicto casu loquitur *Cap. eum cui in 6.*
Quòd si autem non conferat, sed tan-
tum det gratiam ad proximè vacaturum,
tunc prior præfertur posteriori
in tribus casibus, qui suprà recensē-
tur. Ubi in primo puto legendum, ta-
men illi *neccum* sit collata Præbenda
vacans. Objicies contra dicta *Cap.
17. de Præbend. in 6.* Respondeo hi
solum dici, quòd posterior ordinari
possit, intellige licet, non negat au-
tem validè. Vel potius dic, id non
posse, quod dedecet Clericos variatio.
Vel melius: quòd loquatur de Ordi-
natione, non de collatione. Quòd au-
tem dicatur *L. quoties Cod. 2. de 2. v.* non
habere locum in beneficiis, hunc sen-
sum habet; quòd is, cui primò colla-
tum beneficium, licet neccum sit in-
stallatus, sit potior prius installato.
Quia in beneficiis per collationem &
acceptationem jus in re acquiritur, ut
colligitur ex *d. cap. 17. idem ex Gloss. ad
d. cap. 12. idem asserit Vallens. de instit.
num. 5.*

Ad Num. 42. ad finem adde: Ubi
observa ex Rebuffo in *Tract. de Re-*
script.

Script. quòd subreptionis suspicio tollatur, si rescriptum habet clausulam adjunctam *ex certa scientia*, vel etiam: *ex plenitudine potestatis*, sive *pro expressis habentes & suppletes omnes defectus* item si apposita sit clausula: *si altere jus non sit quæsitum*, quia videtur concessum sub conditione Cap. quamvis eod. in 6. quod etiam non operatur clausula *motus proprii*, vel *non obstante*. Vid. Rebuff. loco citat.

AD TITULUM IV.

De Consuetudine.

Planè ad finem tituli addo: Huc etiam referri potest stylus, qui consideratur dupliciter, vel ut est facti, vel ut est juris, si ut est facti consideretur, accipitur pro modo & formula procedendi in judicio, si verò accipiatur prout est juris, tunc sumitur pro jure ex modo procedendi nato, si jus non sit contrarium, differt tamen stylus à consuetudine, quòd consuetudo versetur circa ipsam causæ decisionem, stylus non. Item ritus, si ut est facti, sumatur pro observantia circa solennitatem actus, si prout est juris accipiatur, pro jure inde nato sumitur.

AD TIT. V.

De Postulatione.

Ad Num. 6. ad finem addo: Obstat dictis numerus 43. tituli sequentis, in quo dicitur, quòd quidem conveniens sit ut el'gatur de gremio, non sit tamen necessarium. Respondeo quòd non obstat, quia num. 43. supponit tamen esse profectum.

Ad Num. 8. in fin. addo: Sic casus ponit Glos. h. t. in 6. in verbo *probabiliter*. primò si in beneficiis cum cura dubitetur, an assumendus attigerit Annum 25. an non, secundò an eligendus in Episcopum compleverit 30. Annum. C. cum in cunctis 7. de elect. tertio, an assumendus in Prælatum expressè sit profectus. Cap. nullus 28. de elect. in 6. modò istud dubium consistat in facto & non in jure, ut in his casibus similis postulatio incerta admittatur.

AD TIT. VI.

De Electione.

Ad Num. 1. in fin. addo: Electio sumitur dupliciter, generaliter, & specialiter, si generaliter sumatur, comprehendit & postulationem & nominationem, præsentationem & collationem, quia in his omnibus persona idonea eligi debet. Si verò specialiter sumatur: tum est suprà definita, C. 32. & 44. h. tit.

Ad Num. 48. addo ad finem: Ratio resolutionis, quia impedire per metum, per vim & mendacium, est modus impediendi justitiæ contrarius, ergò non nisi per restitutionem refarciri potest. de Arauxo de Stat. Civil. disput. 13. n. 3. Sed Quæstio: an teneatur ad restitutionem, qui impedit per modum charitati contrarium, ex odio aut livore vindictæ, sive alio injurioso opere. Respondet num. 9. negativè, ratio, quia non contrariatur justitiæ, sed soli charitati, & sic primum lædit justitiã commutativam, alterum distributivam.

Ad Num. 85. Consecratio Episcopi

copi debet fieri ab uno Episcopo, assistentibus duobus Episcopis, juxta formam præscriptam in Pontificali Romano, illicitè autem fieret contra formam, si assisterent non Episcopi. Licetè autem & validè fiet illa ex dispensatione Summi Pontificis, quia ad validam collationem Sacramenti sufficit unus Minister, licet ex statuto vel consuetudine, & sic ex necessitate præcepti requirantur assistentes, ut Patrini in Baptismo & Confirmatione; Presbyter in Ordinatione Presbyteri, de Arauxo de statu Eccles. c. 21. qui ibidem num. 20. ait: Quòd solus Papa habeat potestatem conferendi Characterem Episcopalem, vel ex ejus commissione alius, quia collatio istius characteris, propter sui excellentiam à solo humano Pontifice, vel ex ejus commissione fieri potest: nam sicut Ordines sacri inferiores respectivè Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus conferuntur ab Episcopo, qui est ad illos superior, ità Ordo Episcopalis, debet à Supremo Antistite supra Episcopos conferri, vel ex ejus commissione.

Non obstat contra prius, Can. porro dist. 66. ubi Jacobus Minor in Hierosolimitanum Archi-Episcopum primus ordinatus est à Petro, Jacobo & Joanne, ut ità Episcopus non minùs, quàm à tribus Episcopis ordinetur. Respondeo istis verbis hoc denotari, quòd licet Christus omnibus Apostolis immediatè potestatem Episcopalem, tam consecrationis, quàm jurisdictionis tribuerit, nihilominus tamen isti tres principatum tenentes, Jacobum uno consensu ordinarunt, hoc est, Ecclesiam illam ei specialiter regendam

designarunt, ut visibili consecratione, hoc est, externis signis & Cæremoniis potestatem utramque à Christo acceptam manifestarent, de Arauxo d. loco num. 24.

AD TIT. VIII.

De Auctoritate & Usu pallii.

AD Num. 1. in fin. adde: Forma traditionis pallii fit hoc modo: Ad honorem DEI omnipotentis & B. MARIÆ Virginis, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum, & Domini Papæ N. & Ecclesiæ Romanæ, & Ecclesiæ talis tibi commissæ tradimus tibi pallium de corpore B. Petri sumptum, in plenitudinem Pontificalis dignitatis, ut eo utaris intra Ecclesiam tuam dictis diebus, qui exprimentur in privilegiis concessis Ecclesiæ tuæ ab Ecclesia Romana. *Gloss. in verb. honorem. cap. 4. h. 1.*

Ad Num. 2. in fin. adde: Quæres: An Patriarcha præcedat Cardinalem? Respondet ab Andler affirmat. l. 1. tit. 5 p. 1. nu. 46. per Can. penult. fin. Can. Omnes. Can. Sacramenta dist. 22. & per cap. antiqua de privil. Ubi post Apostolicam Sedem Patriarchalis dignitas proxima notatur, nullà factâ mentione Cardinalium.

AD TIT. XI.

De Tempor. Ordin.

Vbi adde ad Num. 4. in fine: Interim observa, quòd tam Sacerdotium, quàm Episcopatus imprimant characterem, tamen non sint duo ordines, sed unus, qui dicitur extendi & perfici in Episcopatu, unde necessariò prærequiritur

ritur Sacerdotium. Bonacin. in verb. Ordo. num. 2. Sunt autem omnes Ordines etiam minores eminenter instituti in ultima cœna. Bonac. n. 4. Ubi nota, quod omnis baptizatus, etiam infans, sit subjectum capax Ordinis per se, quod probatur per *cap. cui infr. de Cler. per salt. prom.* Ubi ordinatus inter annos discretionis, non reordinatur, Bonac. num. 17. ut & tali Episcopatus conferri possit, qui Episcopus erit Titularis. n. 18. Hæc autem intellige absolute & ad hoc, ut imprimatur character, jus enim certam ætatem requirit. Cui autem ordinandus debeat habere titulum, observe titulum esse triplicem. Primus est titulus beneficii Ecclesiastici, secundus est patrimonii, seu pensionis seu priorum bonorum. Tertius est titulus Professionis in Religione Bonac. *ibid.* n. 17.

A D T I T. XIV.

De Aetate & Qualitate.

AD Num. 9. in fine adde. Opponi solet *dist. 79. Can. 2.* ubi dicitur quod facta Ordinatio sine titulo, irrita habeatur, unde inferunt, ergo est nulla. Respondeo sensum esse quod talis ordinatio erit sine excusatione.

A D T I T. XV.

De sacra Unctione.

AD Num. 3. ad finem adde: Et licet Apostoli per solam manuū impositionem sine Chrismate confirmaverint, uti legere est *Actor. 8.* Hoc tamen factum est ex speciali dispensatione Christi pro eo tempore, quod Spiritus

Sanctus sub visibilibus signis descende-
bat, quando verò hæc signa cessarunt,
ulsi sunt etiam chrismate.

Quæres: Ubi institutum sit Sacramentum Confirmationis? Respondeo probabilius, quod in Cæna Domini, quia illud tempus erat maxime idoneum, in quo toties promisit Spiritum sanctum. *Tann. Tom. 3. dist. 3. q. 1.*

Ad Num. 4. in fin. adde: Obijciens Cornelius & socii ejus ante Baptismum acceperunt Spiritum sanctum. *Actor. 10. vers. 44 & 48.* Ergo Baptismus non est janua. Respondeo quod illi, vel jam fuerint baptizati Baptismo fluminis, vel extraordinario modo sine Sacramenti alicujus applicatione Spiritum sanctum acceperint.

Ad Num. 9. in fin. Adde: Quæres: quando instituta extrema Unctio? Respondeo probabilius esse, quod à Christo instituta sit post Resurrectionem, quando instituit poenitentiae Sacramentum, quia præsupponit potestatem remittendi peccata, & in materia conservanda Episcopalem benedictionem. Hanc autem contulit post Resurrectionem. *Joan. 20. Ergo.*

A D T I T. XVI.

De Sacramentis non reiterandis.

Planè ad finem Tituli adde: Quæres: An Ordines minores sint Sacramentum. Respondet Divus Thomas & alii, quod sic, ratio, quia per unumquemque eorum datur potestas ordinato ad exercendam aliquam functionem in ordine ad Eucharistiam. Sed dices: Isti Ordines non sunt à Christo im-

immediate instituti, nec de jure Divi-
no, sicut nec prima tonsura, quæ non
est Sacramentum, sicut & *Trident. Sess.*
23. cap. 2. denotat omnes Ordines præ-
ter Diaconatum & Sacerdotium ab
Ecclesia institutos. Respondet illos im-
mediate à Christo institutos *implicitè*
in ipsa Sacerdotum & Diaconorum in-
stitutione, quos Ecclesia postea expli-
cite distinxit. Sic Christus officium
Ostiarum exercuit flagello eji-
cens: *Ego sum ostium.* Lectoris offi-
cium exercuit in medio Seniorum a-
periens Librum Isaia & legens: *Spiri-
tus Domini super me.* Exorcistam egit,
ejiciendo Dæmones, Acolythum, quã-
do dixit: *Ego sum lux mundi.* Subdiaconum
quando linteo se præcinxit, & lavit
pedes: Diaconum, quando corpus su-
um post Cænam Discipulis suis dispen-
savit, & quando dormientes excitavit
dicens: *Vigilate & orate.* Sacerdotem
egit, quando seipsum in ara Crucis pro
Redemptione humana obtulit, idem
Sacerdos & hostia.

AD TIT. XXI.

De Cleric. peregrin.

Ad finem Tituli adde: Cæterum hic
admonere non erit inconveniens,
cùm Episcopus alienæ Diocesis sub-
ditum ordinare non possit absque su-
terioris ejus licentia, quæ obtinetur
per literas dimissorias, quod hæc vel sint
speciales, si quis nimirum obtineat,
quod v.g. Bambergensis subditus pos-
sit ordinari ab Archi-Episcopo Pra-
gensi, quæ expressio specifica hoc ope-
ratur, ut ab alio quàm nominato ordi-

nari non debet. *Arg. cap. 5. infr. de præ-
sumpt.* Aliæ iterum vocantur Genera-
les, quando in hunc tenorem datur
licentia, ut à quocunque Episcopo or-
dinari possit. In dimissoriis autem
specificè ordo, quem alteri Episcopo
conferendi facultas datur exprimen-
dus est, aliàs si in genere fiat mentio
Ordinum, non comprehendatur ma-
jores, multò minùs id obtinebit, si Or-
dines minores tantùm sint expressi *c. 1. h. t.*
Dimissorias potest dare Episcopus
propriis suis subditis, sive sit Episcopus
Originis, sive ratione domicilii, sive ra-
tione beneficii. *cap. cum nullus eod. in 6.*
Archi-Episcopus autem subditis Epif-
copi, cum non sit immediatus supe-
rior, eas dare non potest. *Canonist. ad
d. cap. cum nullus.* Ubi etiam notandum,
quod literæ dimissoriæ differant à Com-
mendatiis, nam literæ dimissoriæ
hunc habent effectum, quod quis per
eas dimittatur à jurisdictione sui Epif-
copi, eique conferatur facultas susci-
piendi Ordines ab alio Episcopo. Com-
mendatiæ autem sunt, quibus non di-
mittitur quis à jurisdictione, sed tan-
tùm datur licentia suscipiendi Ordines
ab alio Episcopo.

Fit etiam mentio in multis Conciliis
Chor-Episcoporum, qui erant dupli-
ces, alii Presbyteri, qui Episcoporum in
villis Vicarii erant, quos hodie voca-
mus Decanos, vel Vicarios Foraneos,
alii erant simul ordinati Episcopi, qui
ex commissione Ordines conferre po-
terant, quos hodie vocamus Suffraga-
neos, inter quos tamen est differentia,
quod nimirum Suffraganei ad propri-
um alicujus Ecclesiæ ab hostibus oc-
cupatæ titulum canonicè ordinentur,

B cùm

cùm Chor-Episcopi tantùm ordinati fuerint ad Ecclesiam ordinario subiectam, quod quemadmodum de jure fieri non debet, quoniam in eadem Civitate plures Episcopos jurisdictionem habentes esse non convenit, ita & Chor-Episcopi cassati & amplius in usu non sunt. *Layman, lib. 5. Tract. 9. cap. 9. num. 2.*

A D T I T. XXIX.

AD Num. 21. *adde*: Ubi observatur, quòd Delegatus debeat citato inferre verba commissionis delegatæ, originale autem comparanti ostendere. *Myns. 3. obs. 1.*

*Ad Num. 38. post verba L. 1. §. si fu-
de x ff. de judic. adde*: Sic prorogari quidem potest de tempore ad tempus, non etiam de persona in personam. *Thom. Trivis. 1. decis. 49.*

A D T I T. XXX.

AD Num. 6. *in fin. adde*: Ubi incidenter nota, quòd Nuncius Apostolicus debeat servare Ferias, vel Curia Romanæ vel Civitatis in qua jus dicit. *Trivis. 1. decis. 31.*

A D T I T. XXXI.

Post verba de offic. legat. in 6. *adde*: Sic etiam non possunt agnoscere causas civiles Regularium contra ipsos motas, vel quovis modo definire. *Trivis. 1. decis. 33.*

A D T I T. XXXII.

AD Num. 4. *in fin. adde*: Ubi inci-

denter nota, quòd publici Doctores Magistratibus civilibus præponendi sint. *Vernul. Instit. polit. lib. 3. tit. 11. §. 7.*

A D T I T. XXXVIII.

AD finem Tituli post hæc verba L. 6. *hoc tit. adde*: Advocatus quidem potest in causis civilibus causam minus probabilem suscipere, dummodo cliens de majori probabilitate admonetur, non tamen licet in causa criminali dubia tueri partes Actoris sive Acusatoris, qui in tali casu graviter peccat contra reum, idem si agatur contra possessionem qui injustè vexatur, cùm in dubio judicetur pro eo. *Busenb. lib. 4. cap. 3. dub. 3.* In causa tamen criminali potest reum etiam fontem defendere, quia reus non tenetur ad pœnam nisi convictus, ergò potest illa per se, vel per alium avertere, donec convincatur. *Busenb. d. l.*

Item tenetur pauperibus in gravi necessitate gratis patrocinari sine notabili tamen suo incommodo.

Advocans scienter in causa injusta, tenetur parti contra quam patrocinium præstitit ex peccato commissionis, damna resarcire, parti autem cui inser-vivit, ex peccato omissionis. *Ita Busenbaum dicitis locis.*

A D T I T. XXXXI.

De Restitution.

AD Num. 6. post hæc verba: *l. quod omnes de R. 7. in 6. adde*: Præviâ causæ cognitione, in qua primò versatur, nam res minima sit, propter quam restitutio postulatur, neque enim ob mini-

minimam causam id, quod bona fide actum est, rescindi debet. *L. Res bonâ fide ff. de action. empte.* quod potissimum obtinet, si causâ majori præjudicium fieret, *l. 4. ff. b. t.* Præstat enim in re vel quantitate modica læsum manere eum, qui restitutionem petit, quam quid majus rescindi, quæ autem res minima vocetur, Judicis arbitrio committi debet. *Covar. lib. 1. var. resol. cap. 3. n. 11.*

Secundò in causâ cognitione versatur, an auxilium commune & ordinarium supplicanti competere possit, quo habito ipsi succurrendum non est per remedium Extraordinarium *L. in causa 16. in princ. ff. de minor.* Quin tamen possit etiam in tali causa Pontifex seu Princeps si velit restituere & auxilium extraordinarium impertiri, dubium non est *L. 1. §. desertur ff. de bon. possess. secund. tab.*

AD TIT. XXXXIII.

De Arbitr.

AD Num. 8. ad fin. adde: Nisi tamen sordes aut turpitude arbitri sit manifesta, tunc enim arbiter ad ferendum laudum compellendus non est, vel si litigatores ipsum infama verint. *L. sed §. 3. & 4. ff. b. t.*

Non cogetur etiam arbitrium susceptum prosequi, si se partes semel spreverint, & ad alium iyerint, etsi in continenti partes pœniteat. *L. 9. in fin. l. 10. & 11. ff. b. t.* Si plures sint arbitri, omnes adesse debent, adeò ut si duo ex tribus adsint, dictum illorum tertio absente nullius sit momenti. *L. sicuti 18. ff. eod. potuisse enim tertius reliquos*

duos in contrariam sententiam allatis rationibus traxisse, quamvis si omnes præsentés fuerint id prævaleat, in quod plures consentiunt, *d. l. 18.* Inimicitia etiam capitales si superaverint etiam cum altero litigatorum excusant arbitrum, uti & ætas vel adversa valetudo. *L. licet 17. ff. eod.* Quod etiam obtinet, si alter litigantium bonis cedat. *L. 17. in princ. ff. eod.* Ratio est, quod nulla foret exactio pœnæ contra illum, qui foris cessit. Eodem modo arbiter non tenetur sententiâ proferre, nisi uterque ex litigatoribus pœnam compromiserit, & quidem purè, nam si unus tantum compromitteret in pœnam claudicaret compromissum contra. *L. litigatores 11. §. penult. ff. b. t.*

AD LIBRUM II.

AD TITUL. I.

DE *judic. ad finem Tituli:* Porrò sine jurisdictione iudicium stare non potest, juxta vulgaram regulam quæ habet, quòd extra territorium jus dicenti impune non parcaur. *L. fin. ff. de jurisd.*

16. Jurisdictio definitur quod sit potestas publica statuendi & exequendi quid super negotio civili vel criminali, vel secundum Cujacium est notio, sive definitio causarum Magistratui proprio jure competens: ubi notio rectè ponitur loco generis, cum laxius pateat, & competat etiam Judicidato, qui tamen in definitione non comprehenditur.

17. Jurisdictio alia est voluntaria, alia

B 2